

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 július Kerekasztal

„A populizmus nagyon nagy úr” – Bócz Endre, Fleck Zoltán és Hack Péter a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Sziklai János, Avarkeszi Dezső és Schiffer János

– Önök szerint beszélhetünk-e még Magyarországon független bírászkodásról, az igazságszolgáltatás függetlenségéről és általában az állampolgár szempontjából a törvény előtti egyenlőségről, a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesüléséről?

Fleck Zoltán Magyarország ma nem jogállam. Minden feltétel adva van az intézményi rendszerben ahhoz, hogy kényes esetekben, jelentős ügyekben, ott, ahol számít az állam érdeke, ahol számítanak gazdasági, politikai vagy személyes hatalmi érdekek, ott az ítélkezés ne legyen független. Jelentősen csökkentek a garanciák, és az összehasonlító jogtörténet, illetve a diktatúrák története arra tanít bennünket, hogy nem kell azonnal, a törvényhozás pillanatában látni azt, ha lényegében összeomlik a jogállam. Ez egy hosszú, ingoványos, lefelé tartó folyamat, amelyben nem akkor derül ki, hogy elveszték a jogállami garanciák és nincsenek meg a lényeges intézmények, amikor meghozzák az erről szóló törvényt, hanem amikor a jog alkalmazása során először lesz nyilvánvalóvá a garanciális vagy intézményi hiány. Az állampolgárnak akkor derül ki, amikor a saját bőrén kezdi érezni, mondjuk, egy munkaügyi perben, hogy nem tud egy jogszerűtlen munkáltatói döntéssel szemben védelmet szerezni a bíróság előtt. Vagy a demokratának, aki aggódik a közpénzek tisztasága felett, de azt látja, hogy nem lehet a bíróságon igazsághoz jutni. Szerintem két év most már elég arra, hogy kimondjuk, hogy nagy baj van, és nem is kell feltétlenül a saját bőrünkön ezt megérezni. Ma egy szoft autoriter rendszer működik, amelynek az intézményi rendszere a megfelelő személyi vezetőkkel felkészült arra, hogy a jogállamon kívül kormányozzanak. Még nem élesítették be a rendszert, igaz, de csak azért nem, mert eddig nem volt rá szükség.

Bócz Endre Én a kérdést két szempontból tartom érdekesnek.

A törvények, az igazságszolgáltatás rendszerét és működését érintő jogszabályok sokat változtak, de ha az ember bemegy egy bírósági épületbe, ugyanazt látja, mint régen. Az érdekes tehát az, hogy a bírák hogy kondicionálódnak azokhoz az új eszmékhez, amelyek a törvényhozást mozgatják. A 2006-os őszi „sajnálatos események” keretében történt egy csomó őrizetbe vétel meg letartóztatás, büntetőügyek indultak, de közben történt egy kormányváltás. Intő jel lehet az összes bíró számára, hogy a kormányváltás után nyomban alakult egy parlamenti bizottság, amelyik elkezdte kivizsgálni, hogy miért tartóztatták le ezt, miért tartóztatták le azt. A legsúlyosabb dolog az volt, hogy az Országgyűlés a semmisségi törvényt

meghozta, méghozzá magának az alkotmányügyi bizottság elnökének az előterjesztésében. Sőt Balsai úr azt állította, hogy ezt másképpen nem is lehet elintézni...

– *Ez miért volt az utolsó csepp az ön számára?*

Bócz Több okból is. Először is, egyszerűen nem igaz, hogy a felmerülő eljárási és más szakmai hibákat másképpen nem lehetett orvosolni, csak egy semmisségi törvénnyel. A büntetőeljárás törvényben volt ugyanis egy külön, erre a célra rendelt jogorvoslati lehetőség – az úgynevezett törvényesség érdekében emelhető jogorvoslat –, amit ráadásul pont Balsai úr személyes közreműködésével hoztak létre valamikor 2000-ben. Ezt kifejezetten az olyan ügyekre szánták, amelyekben törvénysértő döntés emelkedett jogerőre, és más lehetséges jogorvoslat nincs. Az, hogy az alkotmányügyi bizottság a magyar jog tartalma felől a parlamentben ülő rengeteg laikusnak hamis felvilágosítást ad, az égbe kiált!

A másik ok az, hogy maga a törvényjavaslat a hatalommegosztás egy egészen sajátos értelmezését mutatja. A bírói függetlenség az egyebek között azt jelenti, hogy a bírósági eljárásban felvesz egy bizonyítást, mérlegeli az elé tárt bizonyítékokat, és azok alapján a lelkiismerete és legjobb belátása szerint dönt. Ha a bíróság eldönti, hogy melyik félnek hisz és racionálisan megmagyarázza, hogy miért X.-nek, és nem Y.-nak hitt, akkor lehet vele egyetérteni, lehet vele nem egyetérteni, de ezt a bírói döntést senkinek nincs joga felülbírálni, legkevésbé a törvényhozásnak. Az, hogy van 360 képviselő, aki szavaz arról, hogy kinek kell hinni azok közül a tanúk közül, akik közül egyet sem látott, és semmit nem tud arról, hogy melyik mit beszél, képtelenség!

Az egész ügynek aztán egy különös ízt ad az, hogy Balsai úr, ilyen megrendítő jogi felkészültségről téve tanúbizonyságot, alkotmánybíróvá választott. Ez azt sugallja, hogy a jövőben az Alkotmánybíróság is így értelmezheti a bírói függetlenséget. Alkalmazkodnak ehhez az új jogfelfogáshoz és látásmódhoz a bírák vagy sem, az a nagy kérdés, mert véleményem szerint a bírói függetlenségnek az is egyfajta megsértése, ha valaki egy bírónak, aki tudja, hogy hogyan kell a dolgát csinálnia, azt mondja, hogy na, most ebben az ügyben ne így csináld, hanem úgy. A jelek szerint a jövőben csak az lesz a bírói függetlenség megsértése, hogy ha a konkrét ügyben megmondják a bírónak például azt, hogy itt szigorúan vagy engedékenyen kellene ítélni. De szerintem a bíróság azt is a függetlensége sérelmének érzi, ha a szemléletét általában nem hagyják érvényesülni.

Hack Péter Én úgy látom, hogy az elmúlt két évben kevés olyan intézmény volt, amely minden létező probléma ellenére és a lehetőségekhez képest annyira jól teljesített volna, mint a bíróságok. A bíróságok sok politikailag érzékeny ügyben a közvélemény nyomásával és a politikai hatalom nyomásával ellentétes döntéseket hoztak. Emlékezzünk csak a vörösiszap-katasztrófa napjaiban, amikor a miniszterelnök bejelentette a parlamentben, hogy le fogjuk tartóztatni a cég vezetőit, és a bíróság sem első, sem másodfokon nem tartóztatta le a cég vezetőit. Emlegethetjük ebben a körben nyilván a Klubrádió ügyét, ahol a politikai elvárások nyilván nem azt a bírósági ítéletet diktálták, ami megszületett. Én tehát azt érzékelem, hogy a 97–98-as reformnak lettek jó gyümölcszei, egy olyan bírói szerepfelfogás alakult ki, ami úgy tűnik, hogy a jelenlegi törvényhozót zavarja. Ezt az is bizonyítja, hogy amikor az új kormány megalakult, az imént már emlegetett Balsai István alkotmányügyi bizottsági elnökként egy Magyar Nemzet-interjúban azt mondta, hogy ugyan mi nem értettünk egyet 97–98-ban az Országos Igazságszolgáltatási Tanács létrehozásával, de meg fogjuk őrizni ezt a szervezetet. A látszat egy ideig erről is szól, 2010 végén született egy jogszabály a 2010. évi LXXXIII. törvény, az ún. „gyorsító csomag”, amely sok törvényt, így a bírói szervezeti törvényt is módosította, és egy csomó a 97–98-as reformmal kapcsolatos jogos kifogást korrigált. Nem is váltott ki nagy viharokat, növelte a személyi felelősséget a bírói szervezeten belül, növelte a hatékonyságot,

növelte a gyorsaságot. Mindenki hátradőlt, hogy akkor megtették az igazságszolgáltatás ügyében, amit meg akartak tenni, de az új jogköröket az Országos Igazságszolgáltatási Tanács már nem gyakorolhatta, moratóriumot vezettek be a személyi döntéseknél, utána pedig két merőben új törvényt hoztak a szervezeti kérdésekre. A bírói szervezeti törvény, a bírói jogállásról szóló törvény, plusz az anyagi-jogi törvények, Btk.-módosítások, a Bócz Endre által emlegetett semmisségi törvény, büntetőeljárás törvény módosításai mind-mind szisztematikusan rombolták a jogállamot. A Velencei Bizottság március 19-én kifejezetten a magyar szervezeti reformról mondta azt, hogy ellentétes az európai sztenderdekkel, a bírói függetlenség európai sztenderdjeivel, és ellentétes, ha változatlan maradnak ezek a szabályok, az Emberi Jogok Európai Egyezményének VI. cikkelyében biztosított tisztességes eljáráshoz való joggal, ami egy nagyon-nagyon súlyos kijelentés, ugyanis nagyon súlyos következményekkel jár. Ha ezt a tételt a törvényhozás nem tudja megdönteni a strasbourgi bíróság előtt, akkor a strasbourgi bíróság a Magyarországon született ítéleteket sorra megsemmisíti majd, arra hivatkozva, hogy a magyar eljárásban nem biztosították a tisztességes eljárást. Ez még egy elméleti konstrukció, mert látjuk, hogy a strasbourgi bíróságnak bizonyos döntéseire a magyar kormány legyint, azt mondja, hogy ezeket nem tartjuk be, de azért ez a hozzáállás viszonylag nagy számú ügy esetén jóval nagyobb gondot okoz. De ennek még súlyosabb következménye, hogy az a külföldi, akinek az ügyében magyar bíróság fog dönteni, a saját hazai fórumaikon arra fog hivatkozni, hogy ők nem kapták meg Magyarországon a tisztességes eljárás garanciáját, vagyis azt fogják kérni, hogy Angliában, Franciaországban, Németországban, Amerikában ne hajtsák végre a magyar bírósági ítéleteket. A magyar egy olyan gazdaság, amelynek elemi érdeke, hogy minél több befektetés jöjjön, ahol a megígért kétmillió munkahelynek a töredékét is csak döntően külföldi befektetésből lehetett megteremteni. Nos, ha Magyarországon nincs biztosítva a tisztességes eljárás, ha a befektető cég a magyar állammal vagy a magyar munkavállalóval jogvitába keveredik, akkor az egy normális befektetőt arra készítet, hogy ne ide fektessen be. Kétségtelen, hogy az európai követelményekben az igazságszolgáltatás a nemzeti jog keretében tartozik, de éppen a Velencei Bizottság még jóval a magyar törvények előtt, 2010-ben összeállított egy sztenderdizált listát, hogy milyen elveknek kell megfelelni egy európai ország igazságszolgáltatásának. Azzal, hogy az unió tagjai lettünk, azt mondtuk ki, hogy aki idejön Magyarországra, akár turistaként, akár befektetőként, akár munkaadóként, munkavállalóként, az az igazságszolgáltatás tekintetében az európai jogállami sztenderdek szerinti rendszert kap. Ez tehát nem egy olyan ország, ahol a helyi sáman a kigyóbélből jósolja meg, hogy a két vitás fél közül melyiknek van igaza. Most tehát a Velencei Bizottság azt mondja – és könnyen lehet, hogy rövid időn belül a strasbourgi bíróság és más nemzeti bíróságok is azt fogja mondani –, hogy ezeket a sztenderdeket Magyarországon nem tartják be, ami hosszú távon nem egy elvi problémát okoz, hanem rendkívül gyakorlati, a mindennapi életet meghatározó problémát.

– A helyzet súlyosabb, mint ahogy én gondoltam. Úgy terveztem folytatni, hogy megvitátjuk, vajon lehet-e bízni abban, hogy a bírók, lengyel kollégáikhoz hasonlóan, akik a Kaczynski-féle időszakban a hatalom nyomulásával szemben komoly demokratikus ellenerőt jelentettek, szakmaiságból, hivatástudatból és civil kurázsiból is ellenállnak a kormányzati szándéknak, de ha jól értem önöket, akkor a helyzet független most már a bírók akaratától is. Hiszen a kialakított szervezeti rend, a kormányzati szándék és akarat érvényesülésének személyi és intézményi és jogi garanciái a bírók egyéni tisztességétől és szerepvállalásától függetlenül is oly mértékben hitelteleníti a magyar igazságszolgáltatást, aminek következtében gyakorlatilag diszfunkcionálissá válik.

Fleck Ez így van, de azért nem teljesen lényegtelen, hogy mit gondolnak a bírák, és különösen az nem, hogy mit tesznek. A Hack Péter által idézett ítéletek valóban jó példák arra, hogy létezik az autonóm ítélkezésnek még nyoma, de hát ez olyan dolog, amely valóban nem tűnik el egy csapásra. Az elmúlt húsz év alatt nagyon rögzös, lassú és gyötrelmes úton épült a bírói

függetlenség. Ez természetesen hosszú folyamat, mert a függetlenség ethosza, a civil kurázssal rendelkező bíró, a gondolkodó bíró, a véleménnyel bíró jogalkalmazó nem jön létre egy csapásra. Én azért bíráltam annak idején nagyon sokat az előző szervezeti modellt, mert nem tett meg mindent annak érdekében, hogy ez a folyamat gyorsabb legyen. De láthatólag azért valamit elért. Viszont az a tulajdonsága ennek a folyamatnak, hogy sokkal gyorsabban fordul vissza, rombolódik le, ami húsz év alatt felépült. Két év még nem elég ehhez, de húsz év biztosan nem kell hozzá.

– *A Fidesz által elindított változtatások iránya, szerkezete, az egész folyamat maga azt feltételezi, azt sugallja, hogy a Fidesz biztosra ment. Arra számíthattak, hogy ezeknek a változásoknak lesznek aktorai, lesz egy olyan bírói közösség, amely nyitott a politikai szolgálatra. Jól számítottak?*

Fleck Ez bonyolult. A bíró egy olyan köztisztviselő, aki szervezetben dolgozik, és ezer szállal ki van szolgáltatva annak a szervezetnek, amelyben működik. Azért lehet leginkább ebből a szempontból kárhozható a mostani modellt, mert egyszerűen semmilyen szinten nem ad teret adnak, hogy a bírói karnak véleménye legyen. Egy példa: annak idején az OIT-struktúrát azért bíráltuk, mert a vezető kinevezésekor a bírói kar véleményével szemben is ki lehetett nevezni valakit. De mégis azt mondhattuk, hogy az OIT az egy választott testület volt, választott bírók ültek benne, tehát bizonyos értelemben fals módon, de mégiscsak a bírói demokráciának egyfajta letéteményese volt. Rossz szabályok alapján és rosszul működött. De most egyetlen vezető ül ott ebben a pozícióban, akit a parlament választott meg. Tehát hogyha ő kinevez egy vezetőt annak ellenére, hogy a bírói kar egy másikra mondta azt, hogy alkalmasabb, akkor nem lehet azzal védekezni, hogy hát kedves bírók, maguk választották meg azokat a tagokat, akik az OIT-ban ülnek. Például a Fővárosi Törvényszék kollégiumvezetői pozíciójára két pályázat érkezett. A bírák ebben a kollégiumban a sokkal jobb pályázatot író X. bírót tartják alkalmasabbnak, mégis a másikat nevezte ki a Handó Tünde nevű intézmény. Tehát az a bírói kollégium, amelyik azt mondta, hogy az X. bírónak jobb a pályázata, vele akarunk együttműködni, azt látja, hogy bármit tesz, ezek a demokratikus csírák ebben a törvényben értelmetlenek, működésképtelenek. Visszazuhannak abba az apátiába és passzivitásba, ami húsz éve problémája ennek a bírói karnak. Nincs véleménye, nem kell, hogy véleménye legyen. Ne is legyen véleménye, ha véleménye van, az pedig ne számíton. Erre szocializálta az elmúlt húsz év is, de most a helyzet sokkal veszélyesebb, hiszen egy parlamenti kétharmaddal megválasztott vezetővel szemben nincsen szava. Ez egy új helyzet.

– *Az ügyészségre és az ügyészekre is hajlamosak vagyunk mint a Fidesz pártkatonáira nézni. A legutóbb Oszkó Péter ebben a körben mesélt arról – ő most abban a „szerencsés” helyzetben van, hogy sokat találkozik ügyészekkel –, hogy a személyes tapasztalatai ezt a véleményt nem feltétlenül támasztják alá. De ha az ügyészség által elindított ügyeket nézzük, meg azokat, melyekből nem lett ügy, de lehetett volna, akkor lehetnek kétségeink azzal kapcsolatban, hogy az ügyészi szervezet politikai értelemben független lenne. Mi lesz akkor, ha a bírák passzivitásba vonulnak, az ügyészek meg hiperaktívak maradnak?*

Bócz Az ügyészség, szemben a bírósággal, egy hierarchikus szervezet, amelynek egy személyében felelős vezetője van. Tulajdonképpen minden ügyész a legfőbb ügyésznek a jogát gyakorolja.

– *Hadd kérdezzem másképp: az ügyészségnek feladata-e a demokrácia, a demokratikus rend védelme, az emberi jogok védelme, és ha igen, teljesíti-e ezt a feladatát?*

Bócz Az ügyészségre számos nemzetközi sztenderd vonatkozik. A három legfontosabb az

ENSZ ezzel kapcsolatos irányelvei, az Európa Tanács ajánlása, amelyik a köztudlói hatóságra vonatkozik, és az ügyészek nemzetközi szervezete által elfogadott sztenderd. Ennek a nemzetközi szervezetnek, amelyik a világ valamennyi államának köztudlói szervezetét tömöríti, tagja a magyar ügyészi szervezet is, és külön tagja a Magyar Ügyészek Országos Egyesülete is.

Mindegyikben az áll, hogy az ügyészség feladata az emberi jogok érvényre juttatása, kiszélesítése, végeredményben az emberi jogok érvényre jutásának az elősegítése. Most mit kezdünk a helyzettel, amikor a magyar parlament hoz egy olyan törvényt, amelyik kifejezetten ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányával?

– *Melyikre gondol?*

Bócz Az alaptörvény átmeneti rendelkezésében az a szabály ilyen, amelyik például a legfőbb ügyészt feljogosítja arra, hogy egyébként nem illetékes bíróság előtti vádemelésre utasítást adjon. Ez nyilvánvalóan és alapjaiban sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, ezért ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányával. A legfőbb ügyésznek van tehát egy olyan jogosultsága, amelyet gyakorolva egészen bizonyos, hogy megszegi az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányát. Ha Polt úr ezt a jogát nem gyakorolja, akkor ő személy szerint nem megy ugyan szembe az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányával, de ha az igazságszolgáltatási hivatal vezetője kijelöl egy bíróságot, akkor az az eljárás, ami az előtt a bíróság előtt folyik, már beleütközik az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányába.

– *Tehát akkor ilyen eljárásban egy ügyész nem vehetne részt...*

Bócz Így van. Az ügyésznek az lenne a kötelessége, hogy ne menjen oda, és ne működjön közre. A hivatás nemzetközileg elfogadott és hazánk által is elismert írásbeli szabályai ezt követelnék tőle. De ha így van, akkor felvetődik a kérdés: és a legfőbb ügyésznek nem lenne kötelessége, hogy a beosztottait eltiltsa attól, hogy közreműködjenek egy olyan eljárásban, ami ellentétes az emberi jogi egyezményvel? Gondolom, igen.

– *Nem emlékszem, hogy bármikor is ez a szempont felmerült volna az ügyészi szervezet részéről vagy akár a körvéleményben is. Nem érzik a problémát, vagy nem tudnak arról, hogy a szakmai sztenderdjeik szerint nekik ezt kellene tenniük?*

Bócz Nem tudom. Egy biztos: én mindezt megírtam a Nemzetközi Ügyész Egyesület hírlevelében kb. másfél hónappal ezelőtt. Hongkongtól Buenos Airesig mindenhol megjelent, úgyhogy ez a probléma közismert a szakmai körökben, hiszen a Nemzetközi Ügyész Egyesület honlapján bárhol olvasható. Itthon is olvasták egyébként, ezt tudom, mert mondták. A Magyar Ügyész Egylet folyóiratában viszont nem lehet közölni.

– *Hogyhogy nem lehet?*

Bócz A szerkesztőbizottság szerint ez sérti a magyar ügyészséget. Nem tudom, hogy miért sérelmes a magyar ügyészségre, ha azt állítjuk, hogy a legfőbb ügyész feladata, hogy tartsa magát az emberi jogi egyezményekhez. Az ügyészségen azért az eléggé megszokott dolog, hogy a törvényeknek engedelmessé kell. Most van egy olyan törvény, amelyik ellentétes a nemzetközi elvárásokkal. Istenem, mindenhol vannak olyan jogszabályok. A strasbourgi bíróság működése élénken szemlélteti, hogy aligha van olyan ország, amelyet még nem marasztaltak el valami miatt. De itt nem egy vagy két törvénnyel van gond, hanem azzal, hogy Magyarországon jogpolitikailag egy abszurd irányzat érvényesül. Ehhez fognak kondicionálódni.

– *Ahogy Fleck Zoltán mondta, a jogállam megszűnését nem érezzük azonnal. Mi, laikus állampolgárok csak akkor döbbenünk rá, ha ügyünk támad, de a joghoz értők, a hivatásosok, például az ügyvédek tiltakozása miatt nem volt hangos önök szerint mindaz ellen, amit a kormány a jogal művelt az elmúlt másfél évben?*

Hack A populizmus nagyon nagy úr, és ennek a populizmusnak még olyanok is bedőlnek, akik magukat nagyon felvilágosodottnak nevezik. Az elmúlt napokban hallottam az egyik demokratikus ellenzéki párt képviselőinek azt a nagyszerű ötletét, hogy aki embert öl, az húsz évnél alacsonyabb büntetést ne kaphasson. Az LMP-sek érveltek ezzel.

Csak hogy a civilizált államokban a bírói mérlegelés pontosan arról szól, hogy az egyedi esetet a bíró ismeri, és az egyedi esetben a bíró tudja eldönteni azt, hogy mi az arányos büntetés. El tudok képzelni olyan esetet, amikor a húsz év is kevés, de el tudok képzelni olyan esetet, amikor a húsz év aránytalanul sok. Például ha egy tizenöt éven keresztül bántalmazott, kínzott, éheztetett házastárs végső kétségbeesésében megöli a kínzóját. Nem mondom, hogy nem bűn, de hogy ezek után még minimum húsz évre be kell őt zárni, azok után, hogy belerokkant az előző tizenöt évbe?! Én ezt tartom igazán nagyon nagy bajnak, hogy a józan ész korlátozó ereje nem működik eléggé. A hétvégén volt Balatonalmádiban a Magyar Jogász Egylet konferenciája, ahol Bánáti János, az Országos Ügyvédi Kamara elnöke pontokba szedve sorolta fel, hogy a védekezés jogát milyen pontokon korlátozták. Ez egy nagyon hosszú lista, sokkoló lista, még akik támogatják ezt a kormányzatot, azok is megdöbbentek, amikor együtt látták. Erre persze sokan jönnek azzal a szöveggel, amit a Fidesz volt frakcióvezetője mondott, hogy bűnpártolók az ügyvédek, és ennek a hangulatnak be lehet dőlni. Jelenleg én nem látom Magyarországon sem a szakmai körökben, sem a politikai körökben azokat az erőket, amelyek ezeknek a tendenciáknak következetesen ellene mennének, és azt mondanák, hogy ez így tűrhetetlen. Néhány kisebb szervezet megteszi ezt, a Társaság a Szabadságjogokért, a Helsinki Bizottság tesz lépéseket, de a médiahelyzet olyan, hogy a szavuk nem tud olyan hangosan szólni, mint ahogy kellene.

– *Ha akár 2014-ben, akár 2018-ban lesz rá lehetőség, akkor hogyan képzeljük el az igazságszolgáltatás területén a rendszer-visszaállítást? Ez az igazságszolgáltatás esetében különösen érzékeny dolog, mert azért formálisan a törvényhozói és a végrehajtó hatalomtól a bírói hatalom független. Ebből adódóan a mostani kinevezetteknek is van egyfajta mentessége, tehát 2014-ben vagy 2018-ban egy új kormány szembetalálja magát azokkal a bírákkal, jogalkalmazókkal, akik ennek a mai rendszernek az építőkövei, aktív részesei voltak. Mit lehet majd velük tenni? Itt hatványozottabban előáll az a dilemma, hogy lehet-e antidemokratikus módon, a saját elveinket megsértve megoldani a személyi kérdéseket, vagy pedig el kell tűrni azt, hogy ezek az emberek jobb meggyőződésünk ellenére és az ő meggyőződésük ismeretében ott maradhatnak a helyükön?*

Fleck Azt hiszem, itt csak általános elveket lehet mondani. Tehát valóban az óriási tehertétel lenne a következő három-négy-öt generáción, ha nem demokratikus, nem jogállami eszközökkel próbálnák megváltoztatni, lecserélni a személyzetet. Én azt gondolom, hogy viszonylag egyszerű a helyzet a bíróságok és ügyészségek esetében. Kicsit nehezebb az alkotmánybírák esetében. Az ügyészségek és a bíróságok esetében ugyanis szerintem – ahogy az eddigiekből is kiderülhetett – a környezet számít. Tehát ha van egy jogállami demokratikus környezet, akkor szerintem az a folyamat, amely húsz év alatt zökkenővel működött és nagyon kevés eredményt ért el, fel fog gyorsulni, mert ez az időszak bármennyi ideig is tart, óriási pofon volt mindenkinek. Ha a ma kiépülő szisztéma sokáig fennmarad, akkor megmerevednek és megmeszesednek az alkalmazkodási rutinok, és akkor nagyon nehéz lesz megint egy rendszerváltás. De ha csak négy-nyolc évig, akkor visszatér egy természetes alkalmazkodás a

jogállami menetrendhez. Ez nem vonatkozik feltétlenül minden vezetőre. Polt Péter már valószínűleg nem alkalmas arra, hogy egy jogállami ügyészséget vezessen, de nem is az ő pozíciója lesz az igazán lényeges. Ami a bírói kart illeti, azt gondolom, hogy ott van elég jogállami potenciál még ahhoz, hogy ne legyen nagy baj, de azért nem mindegy, hogy mekkora időtávra gondolunk. Tizenkét év már sok lenne. Most van egy fiatalítás, 62 éves korban nyugdíjba mennek a bírók és az ügyészek is, a bírói kar átlagéletkora nyilván radikálisan csökkenni fog. Ezeknek a fiatal embereknek semmilyen emléküik nincsen a Kádár-rendszerben való ítélkezéstről vagy nagyon keveseknek van, és ez azt jelenti, hogy valamilyen értelemben európaiak. Tehát az a típusú borzalom, ami most országgyűlési határozatban is megjelenik, hogy a strasbourgi ítélet az nem számít, az szerintem a lelkük mélyén nyilván egy óriási ellentmondást hoz létre, és nincsen szavuk, mert nincsen szólásszabadsága a bírónak. Magyarországon a legkevesebb szólásszabadsága a jogalkalmazóknak van, szinte semmiről nem mondhatnak véleményt. Az a bíró, akinek nem egy konkrét ügyről, hanem arról van véleménye, hogy egy adott parlamenti döntés ilyen vagy olyan és ezt hangoztatja is, abban a pillanatban kiírja magát a szervezeti normák közül, és azzal néz szembe, hogy szankcionálni fogják, ami egy abszurd dolog. Tehát azért nincs hangjuk, mert nem lehet hangjuk.

Bócz A büntető jogszabályok nagy játékteret adnak a jogalkalmazónak. Azt, hogy a jogszabályt hogyan kell értelmezni, a magyar tradícióban a Legfelsőbb Bíróság, tehát a legmagasabb bírói fórum jogértelmezése határozza meg. Hogy ez mennyire így van: az 1956-os utcai harcokat olyan jogértelmezés és bírósági iránymutatás alapján ítélték el gyilkosságért, amelyet a Magyar Királyi Kúria a Lenin-fiúk ügyében talált fel. Azt, hogy mikor kell szigorú és mikor kell megértést tanúsítani, ezt is a jogpolitikai eszmék útján sajátítja el a bíró, amelyeket a felső bírói fórumok példája alakít ki és közvetít a kezdő bíró felé. Azért veszélyes a mostani helyzet, mert van egy csomó tapasztalatlan ember, aki bekerül a bíróságra, különböző szintekre, és a bírói igazságosság mércéjét nekik kell formálniuk. Részben ahhoz kell igazodni, amit súgnak nekik; ám többen, különböző irányokból, mást és mást súgnak; kérdés, melyikre hallgatnak majd, s főként: melyiket fogadja el irányadónak a „rendszer”. Melyik lesz az a minta, amelyikhez mérve, ha másképp ítél, akkor kijavítják, vagy a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezi, ő meg kap egy fekete pontot, s a végén megállapítják róla, hogy nem ért hozzá vagy nem kellően felkészült. Ez a jogegység lényege, és igazodnia kell egy bírónak akkor is, ha személyes vagy szakmai meggyőződése mást mondana.

– *Tehát ha felülről „meghekkelik” a rendszert, akkor az végigfut a magánrendszeren...*

Hack Így van. Egyetértek Fleck Zoltánnal, hogy egyfelől a környezet határozza meg majd, hogy mi lesz a visszaállítás módja, és nyilván az idő is. Két év, hat év, tíz év múlva más és más feltételekkel lehet változtatni. Jelen pillanatban két tendencia a bíróságon belül is párhuzamosan fut: nyilvánvalóan lesznek olyanok, akik a konformitást vállalják, és a karrierjük érdekében ki fognak szolgálni bizonyos politikai elvárásokat, és az is látható már most is, hogy vannak és lesznek olyanok, akik ezt nem teszik meg. Pozitív fejleményeket említettem a korábbiakban az elmúlt két évből, de hogy az elmúlt két hétből is említsek: Darák Péter válasza Navracsics Tibor levelére a Cozma-ügyben szerintem egy korrekt jogállami válasz volt.

Én a változás lehetőségében a környezet szerepét azért hangsúlyozom, mert az a tény, ami szerint a 30 év alattiaknak a fele szeretne elmenni ebből az országból, egyrészt nagyon rossz hír, másfelől azt jelzi, hogy a többségük nem veszi meg azt, ami itt van. És aki távozna, vélhetően nem Kína meg Azerbajdzsán felé menne, amerre a kormány szeretne nyitni.

Ez azt mutatja, hogy a fiatalok nagyon jelentős hányada számára azok a sztenderdek a példaadók, amik Európa fejlettebb részén terjedtek el. Ha ők nem mennek el addig, amíg a változás bekövetkezik, akkor ki fogják kényszeríteni ezeket a sztenderdeknek a

magyarországi érvényesítését is.

Azt gondolom, hogy a bírónál, ügyészeknél lesznek olyanok, akik ezt örömmel teszik meg, mert ők is ezeket a sztenderdeket tartják a maguk életfeltétele szempontjából jónak.

– *Köszönöm vendégeinknek az eddigi válaszokat, és most jöjjenek a kérdések, illetve jöjjön Sziklai János ügyvéd úr, akit előzetesen fel is kértünk egyfajta korreferátumra, parancsolj, János.*

Sziklai János Egy budapesti vicc jutott eszembe, manapság megint aktuális sajnós, amely arról szól, hogy mi a különbség az optimista meg a pesszimista között. Az, hogy a pesszimista szerint ennél rosszabb már nem lehet, az optimista pedig tudja, hogy még lehet ennél is rosszabb. Én egészen pár héttel ezelőttig, ellentétben Fleck Zoltánnal, úgy gondoltam, hogy bár rettentő sok baltacsapás érte az igazságszolgáltatást, de még mindig jogállamban élek. Amikor Navracsics Tibornak a legfőbb bíróhoz intézett leveléről reggel a Klubrádióból értesültem, akkor őszintén szólva majdnem elsírtam magam. Nekem ez jelentette a jogállamiságnak a végét. Három szempontból jelent ez a levél fordulatot. Tudjuk, hogy a mindenkori kormányzat mindig megpróbálja az igazságszolgáltatást, a bíróságokat befolyásolni. Erre sok és változatos módszer van, telefonok, a különböző embereken keresztül történő sűgás, lehet a médián keresztül is üzengetni a bíróságoknak. Ahogy a Kádár-rendszerben Szabó Lászlón keresztül próbálkoztak, de az sem mindig jött be. Az első különlegessége ennek a levélnek tehát az, hogy érdekes módon nem a gazdasági, a polgári vagy a közigazgatási igazságszolgáltatást próbálták befolyásolni, hanem a büntető igazságszolgáltatást, amire a legkritikább esetben van és volt a példa. A másik érdekesség, hogy nem egy jól körülhatárolható gazdasági cél érdekében próbáltak pressziót gyakorolni. Sok ilyen volt korábban, különösen amikor az állam terheit próbálták csökkenteni. Érdekes, itt más dologról volt szó. És a harmadik, a legsúlyosabb, hogy eddig csak a közvetett módszereket alkalmazták, de az Orbán-kabinet már ehhez a számomra teljesen elképzelhetetlen eszközhöz nyúlt, nevezetesen, hogy egy „javaslatnak” nevezett levelet küldjön a legfelsőbb bírónak. Ilyen az elmúlt talán ötven évben nem fordult elő. Látványosan átléptek egy határt, de miért? A cél egyértelműen a szavazatszerzés. Álláspontom szerint ugyanis kizárólag azért írták ezt a levelet, mert a nép fejeket kíván hullani látni. Mint tudjuk, az állampolgárok 65 százaléka helyeselné a halálbüntetés visszaállítását. Érezhető, hogy a Cozma-ügyben és más ügyekben is elrettentő, szörnyűséges ítéleteket várnának el, és ha a kormány ezt a kívánságukat teljesíti vagy mögéjük áll, akkor ezzel a Fidesz szavazatokat fog szerezni, legalábbis reményeik szerint.

Egyetérték Hack Péterrel: Darák egy korrekt és minden szavában vállalható válaszlevelet küldött. Ez nagyon jó, és visszaadja a bizalmamat. De Navracsics annak ellenére, hogy ilyen nyilvánosan megszégyenítette Darák, nem hagyta annyiban a dolgot, és a Helsinki Bizottság nyílt levelére adott válaszában fenntartotta korábbi véleményét, olyan aggódó embernek tüntetve fel magát, akinek a társadalom elvárásaira igenis oda kell figyelnie. A társadalom elvárásai, mint tudjuk, a bíróságokat semmilyen szinten sem kell, hogy érdekeljék, mert a bíróságok kizárólag a jogszabályoknak és a lelkiismeretüknek vannak alávetve. A jogszabályokkal láttuk, mit tettek, és sajnós azt is láthatjuk, hogy vannak bírák, akiknek a lelkiismerete elviseli azt, hogy a kormány szája íze szerinti ítéleteket hozzon.

Avarkeszi Dezső A rendszer-visszaállításhoz kapcsolódik a kérdésem: szerintetek milyen új igazságszolgáltatási irányító szervezetet kell majd létrehozni? Mit lehet majd visszahozni a régi rendszerből, illetve milyen irányokban kellene változtatni majd? Egy másik, egész rövid kérdésem is lenne. Épp egy hete beszélgettem az egyik alkotmánybíróval – nem most választották meg, még korábban –, és arra jutottunk, hogy a jelenlegi felvételi rendszerben egyikünkől sem lehetett volna jogász, mert nem engedhette volna meg a családjuk. Mi a

véleményetek a jogászképzés helyzetéről?

Fleck Az első kérdésre viszonylag szabadon lehet válaszolni, mert nem ismerjük a feltételeit annak, hogy milyen demokratikus hatalom milyen koalícióban, hogyan fogja helyreállítani a jogállamot, mindenesetre bizonyos elveket tisztán lehet már most látni. Az egyik, hogy az a képmutató modell, amelyik a független ügyészséget meghagyta ebben a szovjet típusú rendszerben, tehát, hogy a parlamentnek felelős, de nem felelős senkinek, ez nyilvánvalóan nem működik. Nagyon fontos, hogy milyen feltételekkel jön létre ez a jogállam, mert nem minden kormányzatnak akarjuk odaadni azt a lehetőséget, hogy az igazságügyi miniszter felügyelje az ügyészséget. De tegyük fel, hogy egy tökéletesen demokratikus kormányzás, jogalkotás születik. Ebben a tiszta modell az, hogy egy kormány alá rendelt ügyész van, akinek felelőssége van, és akit számon is lehet kérni.

Az igazságszolgáltatásban az OIT megalakulása óta olyan modell volt Magyarországon, amely egész Európában unikális. Az OIT-hoz hasonló modell Romániában van egyedül abban az értelemben, hogy a miniszternek vagy a végrehajtó hatalomnak nincsen semmilyen hatásköre igazgatási kérdésekben. Azt az elvet kellene végre érvényesíteni, hogy a bírói hatalmi ágon belül is a hatalom megosztása és ellensúlyozása működőképes legyen. Fontos, hogy bizonyos, a bírói státust, a bírói ítélkezést lényegesen érintő hatáskörökben egy bírói típusú szervnek igazgatási jogkörei legyenek, de más, ettől távolabb levő, ítélkezés szempontjából semleges vagy kevésbé veszélyes hatásköröket pedig a miniszter gyakoroljon. Nemcsak a három hatalmi ág vonatkozásában értelmes a hatalommegosztás, a fékek és ellensúlyok rendszere, hanem a hatalmi ágon belül is értelmes efelé haladnunk, így elkerüljük a korporativizmus veszélyét és a túlzott végrehajtó hatalmi beavatkozást is kivédjük. Tehát visszalépés csak abban az értelemben elfogadható számomra, hogy vissza kell állítani egy választott bírói testületet. Amennyiben ez valóban önkormányzati jellegű testület, nem olyan, mint az OIT, egy valódi bírói önkormányzatiság, ami megerősítené azt, hogy a bírói karnak van szava, és ezt össze lehetne kötni a bírói kar demokratikus akaratképzési csatornáival.

A második kérdésre válaszolva: katasztrofális hatása lesz a jogászképzésre a felsőoktatásban történekmek. Nem a mi egyetemünkre vagy a tanszékekre vagy karokra lesz katasztrofális hatása. Arra is, de ha az állam teljesen kivonul a jogászképzésből, akkor valóban az következik be, hogy jogi diplomát a Klebesberg előtti időszak alapján lehet csak szerezni. Egy nagyon-nagyon igazságtalan és egy nagyon önpusztító rendszerben, amelyben az a felső középosztály tudja csak megfizetni a saját gyerekeinek a diplomáját, aki egyébként más okok miatt nem is ebben az országban akarja megfizetni ezt. Egy intézményesített kontraszelekció lép be a rendszerbe, és ez azért veszélyes, mert – és itt hadd térjek vissza egy gondolat erejéig a Navracsics-levélhez – az egy civilizációs defektus. A Fidesz hatalomgyakorlása a büntető állam decivilizációs hatására apellál. Ehhez teremti meg a jogászképzés a feltételeket a kontraszelekcióval.

Bócz Ami az első kérdést illeti, én úgy tudom, hogy ezt a bírói öngazgatási modellt és az ehhez igazodó ügyészségi modellt az 1949-es olasz alkotmányozáskor a Mussolini-diktatúra reakciójaként találták fel. Sokan mondták, hogy azért ez nem nagyon vált be. Igaz, sok előnyös oldala volt, és a bírói és ügyészi függetlenséget erőteljesen körülbástyázta, viszont a bírói karon és az ügyészi karon belül felerősítette a politikai törekvéseket. Az ügyészek és a bírók egy része státusban maradt, de elment parlamenti képviselőnek.

Az sem lenne jó, amit a Navracsics úr fel akart eleveníteni, nevezetesen hogy az Igazságügyi Minisztériumban működött egy bírósági felügyeleti főosztály, amelyik időnként megvizsgálta a bíróságok tevékenységét, és instrukciókat adott a jogalkalmazásra és a jogértelmezésre. Azt azért el kellene kerülni, hogy a bíróság helyett a kormány vagy az Igazságügyi Minisztérium

értelmezze a jogot.

A bíróságok belső igazgatását az elnökek kell gyakorolni, de minden azon múlik, hogy az elnököt hogyan választják. A demokratikus választásnak az a módja, hogy összehívják az összbírói értekezletet, ott a jelöltek elmondják a programjukat, majd titkos szavazással szavaznak arról, hogy egy jelölt alkalmas vagy nem, és aki egyetlen szavazatot is kapott, hogy alkalmas és kinevezhető – ez biztosan nem jó gyakorlat. Ennek lett az a következménye, hogy a megyei bírósági elnökök önmagukat ellenőrzik. Ezen mindenképpen változtatni kellene, ami biztos, hogy nem jó. Tehát valahogy úgy kellene ezt a bírói öngazgató testületet megcsinálni, gondolom, hogy olyanok legyenek benne, akik értik is azt, hogy miről van szó, de ugyanakkor mégsem önmagukról szavaznak. Ez egy alkotmányjogi kérdés, ebbe én nem tudok beleszólni.

Ami az ügyészséget illeti: az ügyészség mindenhol hierarchikus szervezet, a legtöbb helyen a felettes utasításának a végrehajtása kötelező. Van a közvádznak egy letéteményese, az állam főközvádolója, és ő nevezi ki azokat, akik a nevében ezt a jogot a maguk működési területén gyakorolják. Én ebben nem látok semmi ördögtől valót, végül is az Európa Tanácsnál több évi viszálykodás után született egy ajánlás, ami kimondta, hogy a közvádloi szervezet lehet független a kormánytól és lehet a kormánytól függő is. Dávid Ibolya vetette fel korábban, hogy ha az ügyészség nem az Igazságügyi Minisztériumnak van alárendelve, akkor a kormánynak nincs eszköze a jogpolitikája érvényesítésére. Ép lélektani alapon működő államokban a jogpolitika nem a kormány jogpolitikája, hanem az államé, ami a törvényekben ölt testet, a törvényhozás hozza a törvényeket, a törvényhozásban a kormány megpróbálja a saját elképzeléseit keresztülvinni, és az erőviszonyok függvényében ez többé-kevésbé sikerül neki. Most látjuk, hogy a kormánynak nagymértékben sikerül a büntetőpolitikai elképzeléseit keresztülvinni. Ami pedig a jogászképzést illeti, az – egyetértek Fleck Zoltánnal – tragikus. És nem csak az egyetemi oktatásra mondom, hanem a további szakmai képzésre is.

Hack Az első kérdéssel kapcsolatos válasznál van egy jó kiindulópontunk. A Velencei Bizottság egy tekintélyes jogászokból, hozzáértő emberekből álló testület, politikai elfogultságok és indulatok nélkül tárgyalták az igazságszolgáltatás ügyét, 2008 januárjában az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének emberi jogi és jogi bizottságának az elnöke kérte meg a Velencei Bizottságot, hogy foglalják össze az európai sztenderdeket a bíróságok függetlenségével kapcsolatban. Menet közben ez kibővült az ügyészségek helyzetével kapcsolatos véleménynyel. Ez a vélemény mindenki számára hozzáférhető, 2010 márciusában publikálta a Velencei Bizottság a bíróságokkal kapcsolatos álláspontját, a magam részéről egyszerűen nem is értem, hogy a mostani törvényalkotó miért nem olvasta el, mielőtt nekifutott ennek a jogalkotási versenyfutásnak. Lehet, hogy akkor is ugyanezt csinálta volna, de legalább valamilyen érveket összeszedett volna, hogy miért megy homlokegyenest szembe azzal, amit ez az ajánlás javasolt. Ez az ajánlás 16 pontban foglalta össze a bírói függetlenség európai sztenderdjeit. A negyedik pontban azt mondja, hogy azokban az országokban is, ahol még nem működnek bírói tanácsok az igazságszolgáltatásban, célszerű lenne megfontolni ezt. A klasszikus kormányzati igazgatási modellben, a nyugat-európai országokban az igazságügy-miniszternek volt joga a bíróságok személyzeti és költségvetési kérdéseiben dönten. A 20. század végétől, 21. század elejétől sorban építettek ki olyan rendszereket, amire a Fleck Zoltán is utalt, hogy valamifajta közvetítő áttételes rendszer jöjjön ki a miniszter és az igazságszolgáltatás között, ami valamilyen összetételű, legalább felerészben bíróból álló testület. Ilyet hoztak létre 1999-ben Belgiumban, 2002-ben Hollandiában, 2005-ben Angliában, 2008-ban Franciaországban, szintén az évtized második felében Dániában, Írországban, Norvégiában, Svédországban. Ezeket főleg a svéd, norvég, dán, holland modell alapján észak-európai modellként emlegetik, ami kiküszöböli az olasz, spanyol, portugál öngazgató rendszernek a hátrányait.

A magyar törvényhozás meg, miközben azt mondta az európai jogászok krémje, hogy ebbe az irányba kellene menni és mindenki elindul abba az irányba, 180 fokos fordulattal a tömeggel szemben indult el. Meg lehet tenni, csak meg kellene magyarázni, hogy miért teszik ezt. De erre jóhiszemű magyarázatot nem lehet adni. Tehát bármi magyarázat, ami erre a lépésre adódik, az csak rosszhiszemű feltételezéseket indukál.

A legutóbbi jogászegyleti konferencián is vita volt arról, hogy mi a helyzet ezzel a mostani rendszerrel, és az ott felszólaló bírói hivatal elnöke és a Fővárosi Törvényszék elnöke végig azt magyarázta, hogy a mostani megoldás az, hogyan viszonyul a 98-ashoz, de egy szavuk nem volt ahhoz, hogy a 2010-es, általuk is támogatott megoldást miért kellett felváltani ezzel a mostani rendszerrel. A 2010-es megoldás, ami még a mandátum lejártáig Baka Andrásnak megőrizte volna a helyzetét és megtartotta volna az OTT-ot egy kibővített létszámban, tulajdonképpen már válaszolt azokra a kritikákra, amiket Fleck Zoltán és mások is megfogalmaztak az előbb. Hogy ezen miért kellett még egy lépéssel túldobni és miért kellett a függetlenségtől átlendíteni a rendszert egy ilyen durva politikai számonkérés lehetőségét is magába foglaló megoldásba, erre nincs válasz. Szerintem vissza kell lendíteni az ingát, hogy egy nyugvópontra kerüljön. A függetlenség és a számonkérhetőség nem egymásnak ellentmondó követelmény, hanem ugyanannak az érmének a két oldala, és egy olyan egyensúlyt kellene megteremteni, ami Európa skandináv részén már működik. A működő modellekből kellene tanulni.

A Velencei Bizottság 2010 decemberében, az ügyészséggel kapcsolatban elfogadott ajánlása hasonlóan jó kiindulópont lehet. Ahogy Bócz Endre is említette, lehet kormány alá rendelt, lehet független is az ügyészség, de ha független, akkor a konszenzusos megoldást kell választani. Például javasolja, hogy kétharmaddal válasszák a legfőbb ügyészt azért, hogy így biztosítsák a konszenzust. Tehát nem a kétharmad a cél, hanem a kétharmad az eszköz a konszenzusra. Nyilván ahol arányos választás van, a kétharmad ténylegesen nagyon nagy támogatást jelent. Nálunk az 54 százalék ér kétharmadot, de hát ezzel az európai sztenderdek nem tudnak foglalkozni.

A jogászképzésnél azt gondolom, hogy nagyon nagy problémák vannak, de már hosszú évtizedek óta. Magyarországon praktikusán van kb. három vagy négy karra elegendő minőségi oktató, és ők hoztak létre nyolcat, utána ezek magukat újratermelik, de ezt nagyon-nagyon rossz hatékonysággal. Azt is meg merem kockáztatni, hogy az egyetemekenél az öngazgatási rendszer ugyanolyan diszfunkciókat mutat, mint a bíróságoknál. Tehát ha azok szavaznak arról, hogy milyenek legyenek a követelmények, akik a leginkább érdekeltek abban, hogy ne növekedjenek, akkor nem fognak növekedni a követelmények.

Az államilag támogatott száz jogászhallgató mint keretszám, ez brutális. Durván embertelen. Felháborítónak tartom azt, hogy három hetet adtak családoknak, hogy az egész jövőjüket átszabják, embertelen, ahogy azt bevezették. Én a magam részéről nem ellenzem azt, hogy a hallgatók nagyobb részt vállaljanak a saját képzésük költségeiből, de ezt fokozatosan kell bevezetni, egy korrekt ösztöndíjrendszerrel, hogy segítsék azokat, akiknek a szülei nem engedhetik meg maguknak a gyerekeik egyetemi képzését. Egy kifejezetten perverz társadalomépítő elképzelés alakul ki, hogy ugyanaz a réteg, amelyet adókkal, adókedvezményekkel támogatunk, azokat támogatjuk az oktatásban, a közsférában elhelyezkedésben. Igazi marxista társadalomépítés ez, hogy hozzunk létre olyan intézményeket, amiket a hozzánk lojális emberek élveznek.

A felsőoktatási törvény indokolásában nem kertelnek: a nemzeti középosztályt kell helyzetbe hozni. Ez a terv ezt a célt szolgálja. Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy persze a nemzeti középosztály egy jelentős része Bécsbe vagy nyugati egyetemekre fogja írni a gyerekeit.

Schiffer János Én úgy látom, hogy ha 2014-ben nincs váltás, akkor 18-ban biztos nem lesz. Akkor elindul az a folyamat, amit Fleck Zoltán vázolt, az alkalmazkodás a rendszerhez, és nemcsak a bírói karban, hanem feltehetőleg máshol is. Félig-meddig kérdés, de feltehetően csak álkérdés, hogy az egész bírói, igazságügyi kérdés nem a mi magánügyünk csak? Tehát a társadalom, amelyik komolyan veszi, hogy nem leszünk gyarmat, amelyik örül a bankadónak, mert megszorítják a bankokat, ezt a társadalmat az, hogy az igazságszolgáltatásból csinálnak egy pár politikai ügyet, nem igazából rázza fel. Nincs az a veszély, hogy egy szűk jogász értelmiségi és politikai rétegnek az ügye marad az igazságszolgáltatás kérdése? A harmadik felvetésem az lenne, hogy ugyan sokat beszélünk arról, hogy nem jön a befektető Európából, mert nagy a bizonytalanság, de arról nem nagyon beszélünk, hogy mi lesz akkor, amikor a társadalom fogja azt mondani és el fogja hinni talán, hogy megszűnt az igazságszolgáltatás függetlensége és megszűnt az igazságszolgáltatás? Ha nem fogja komolyan venni az igazságszolgáltatás működését?

Hack Az, hogy 2014-ben lesz-e változás vagy sem, az nagyon sok mindenen múlik. Ha gazdaságilag sikeres lesz a kormány, akkor nagyon nehéz lesz leváltani. De a gazdaság sikere nagyon nagy mértékben azon múlik, hogy milyen lesz a tőkevonzó képessége az országnak, mennyire tud versenybe szállni Szlovákiával, Romániával, Bulgáriával, esetleg Horvátországgal, Montenegróval, akik a bővítés folyamatában egyre inkább helyzetbe kerülnek. De ha nem sikerül megteremteni az igazságszolgáltatás átlátható, politikától mentes működését, akkor a befektetőknél végleg leértékelődünk. Nagyon sok emberrel találkoztam, követségek képviselőivel, akik azt mondják, hogy a bizonytalanság tartja vissza például a német befektetőket Magyarországtól. Ha egy bizonyos szerződést megkötnek, és megváltozik a törvény, ha egészen más lesz a jogi környezet, miért jönne ide valaki befektetni? Miért jönne ide egymillió munkahelyet teremteni, ha jobb feltételekkel tud menni Szlovákiába, Lengyelországba, a Baltikumra vagy akár a térségben is bárhová?

Én sem számítok arra, hogy a független igazságszolgáltatás iránti vágy majd kiviszi a tömegeket az utcára, és nagy tüntetések lesznek emiatt, de a gazdasági racionalitás kikényszerítheti ezt. Én már látom a jelét annak, hogy az élet utat tör magának. Ott a polgári igazságszolgáltatásban a választott bírászkodás elterjedése – megjegyzem, volt is egy törvényjavaslat, amely például ki akarta zárni azt, hogy az állammal szembeni perekben választott bíróságot ki lehessen kötni, de a választott bíróság intézménye egyre elterjedtebb lesz. Normális ember azt fogja mondani, hogy én nem kötök olyan szerződést, aminek a vége a normális bíróság, kössünk ki valamilyen választott bíróságot.

Felértékelődnek a falusi elöljárók és mindenféle közösségi bírászkodási formák. Pontosan, ahogy a büntetőjogban az elterelés működik, ahol már lehetőség, ahogy megegyezzen egymással a sértett és a vádlott, hogy kikerüljék a bíróságokat. Tehát ahol rosszul működik az állami igazságszolgáltatás, ezek a mechanizmusok kezdenek majd működni, Csak egyre távolabb kerülünk Európától, és ez még inkább azt erősíti, hogy egy komoly befektető miért vállaljon ilyen kockázatokat, ha mondjuk Szlovákiában jobb és kiszámíthatóbb feltételeket kap.

Fleck Egy kicsit borúlátóbb vagyok Hack Péternél. Valóban, mondjuk a vállalkozások számára vagy egy középosztályi vitarendezési stratégia számára megnyílnak alternatív utak, de azért a modern társadalmak nagy részében az állami igazságszolgáltatás az, amely közvetíti a jogállami értékeket a társadalom felé, közvetíti a konfliktusrendezés civilizált formáit. Ha lesz egy elfordulás az államtól, az állami igazságszolgáltatás eszközeitől, az egyben a jogállami módozatoktól való elfordulást is jelenti azokban a szférákban, ahol tőkével nem lehet megfizetni az alternatív utakat. Mert ezek azért mindig pénzbe kerülnek. Az állami igazságszolgáltatás épp azért fontos, mert mindenkinek egyformán lehetőséget nyújt a konfliktusai megoldására. Az ettől való elfordulás a társadalmi integráció szempontjából katasztrofális. Tehát ha nem hiszek

abban, hogy a vagyonomat az állam meg tudja védeni, vagy a személyes biztonságomat meg tudja védeni, vagy ha nem hiszek abban, hogy egy jogállami ítéletet fognak hozni az ügyemben, akkor lényegében az állampolgári lét alapjai számolódna fel. Ott nincs civil társadalom, ott nincs állampolgári bizalom, ott nincs semmi. Az ebbe az irányba tett egy-két lépés is nagyon erőteljesen felszámolja azt a civil mentalitást, amire szükségünk van ahhoz, hogy egyszer majd újjá tudjuk építeni a demokráciát.

Tetszik

18 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Városrendezés, kulturális identitás – Kerekes György, Bojár Iván András, Bóhm András, Rajk László és Gábor Eszter a Fapados Szalonban. Moderátor: Pikó András, hozzászólók: Váradi Júlia, Schiffer János, Sziklai János, Hann Endre, P. Szűcs Julianna** – Sokféle módon el lehet rontani egy ilyen beszélgetést: úgy...
2. **A választás tétje – Lendvai Ildikó, Mesterházy Attila és Kiss Péter a Fapados Szalonban – Moderátor Pikó András, hozzászólók Bauer Tamás, Domány András, Horn Miklós, Fleck Zoltán, Molnár György, Bojár Gábor, Agárdi Péter és Vitányi Iván** – Baloldaliak, liberálisok számára ma nagy kérdés, hogy miért is...
3. **Mire van passzusunk? – Balázs Péter és Oszkó Péter a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Lánzos Vera, Almási Miklós, Farkas Zoltán, Domány András, Bauer Tamás, Valki László, Vicsek Ferenc** – Amikor a beszélgetésünkre készültem, rájöttem, miért olyan nehéz követni...
4. **“Ez a lövészárk-politika középtávon katasztrófa felé viszi az országot” Dávid Ibolya a Fapados Szalonban Moderátor Pikó András, hozzászólók Kende Péter, Hont András, Domány András, Bauer Tamás, Váradi Júlia** “Ez a lövészárk-politika középtávon katasztrófa felé viszi az országot”...
5. **„A turulokráciát csak akkor tudjuk leváltani, ha...” Botka László a Fapados Szalonban, moderátor Pikó András, hozzászólók Bitó László, Bauer Tamás, Szabó Zoltán, Vitányi Iván** – Miért pont Bugacon találkoztak Bajnai Gordonnal? Botka László Bugac...